

Balkan Savaşları Sırasında Ege Adalarının Yunanistan Tarafından İşgali ve Yapılan İnsanlık Dışı Muameleler

Yrd. Doç. Dr., Mithat **ATABAY**
Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi
Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü
matabay@comu.edu.tr

Özet: 18 Ekim 1912 tarihinde Osmanlı Devleti ile dört Balkan devleti arasında başlayan Balkan savaşları sonucunda Osmanlı Devleti hem karada, hem de denizde önemli toprak kaybına uğradı. Yunan donanması Ekim ayının sonlarından itibaren Ege adalarını birer birer ele geçirdi.

Ege adalarında yaşayan Osmanlı tebaası savunmasız kaldı ve kaderine terk edildi. Yunanlılar bazı adalarda insanlık dışı muameleler yaptılar. Yunanistan imzaladığı protokole uymayarak çocuk ve yaşlılara saldırarak onları öldürdü veya yaraladı. Uluslararası kuralları hiçe sayarak Sisam adasını, baskı ve terörle, ele geçirdi ve adanın Yunanistan'a bağlanmasını sağladı. Garantör devletler ise bu duruma seyirci kaldılar.

Anahtar Kelimeler: Balkan Savaşı, Ege Adalarının işgali, Osmanlı Devleti, Yunanistan.

The Occupation of the Aegean Islands by Greece and Inhumane Treatment

Abstract: On October 18, 1912 the Balkan Wars began between the Ottoman State and four Balkan States. The Ottoman State lost territories of paramount importance both on land and at sea. As of the end of October the Aegean Islands had fallen under the control of Greek naval forces.

Ottoman citizens who lived on the Aegean Islands remained defenseless and were left to their fates. The islands' peoples were subjected to inhumane treatment at the hands of the Greeks. Greece did not abide by signed protocol and harmed, and in some instances, killed children and the elderly residing on the islands. By ignoring international rules, Greece occupied the island of Samos and opened the way for the island to be annexed to Greece. The Guarantor States passively watched these events unfold before their eyes.

Key Words: Balkan War, occupation of the Aegean Islands, Ottoman State, Greece.

Giriş

Balkan Savaşları Osmanlı İmparatorluğu'nun Avrupa topraklarının neredeyse tamamına yakınına kaybettiği savaşlar olmakla birlikte, yaşanan göçler, hastalıklar, eziyetler nedeniyle de İmparatorluk için tam bir yıkım oldu. Yenilgi ve hemen başkentin yanı başında yaşanan drama İmparatorluğun çaresiz kalması ve kendi iç siyasal çekişmelere gücünü harcaması halkı ve askerleri tam bir ruhsal çöküntüye sürükledi.

Yakın bir zamana kadar Osmanlı İmparatorluğu'nun birer vilâyeti olan Balkanların yeni devletleri, Osmanlı'nın genişlemesi ve güçlü bir devlet konumuna gelmesinde, Avrupa'da ilk ele geçirilen topraklar olması, hem de onun yükselmesine kaynak sağlaması nedeniyle İmparatorluk için farklı bir değere ve konuma sahiptiler. Bu açıdan bakıldığında toprakların kısa sürede elden çıkması durumu daha da anlamlı hale gelmektedir.

Balkan Savaşları sırasında yaşanan bir başka önemli olay ise Ege adalarının çok kısa bir sürede Yunanistan tarafından işgal edilmesidir. Yunan donanmasının Birinci Balkan Savaşı sırasındaki savaş planı, Çanakkale Boğazı ve Batı Anadolu kıyılarını abluka altına alarak Osmanlı Devleti'nin İzmir'den Kavala ve Dedeağaç'ta asker göndermesini ve Trakya ile Makedonya ordularını takviye etmesini önlemektir. Bu plan çerçevesinde Yunan donanması önce Çanakkale Boğazını abluka altına aldı ve hemen sonra da "*boğazönü adaları*"nı ele geçirdi. Daha sonra da Kuzey Ege'deki stratejik adaları işgal ettiler. Bu adalarda çok az direnişle karşılaştılar. Yunan donanması Ege Denizi'nde devriye gezerek asker taşıyan Osmanlı gemilerinin buldukları limanlardan ayrılmalarını engellediler.

Yunan donanmasının çok kolay bir şekilde zafer elde etmesi, onları daha güneydeki adalara yönlendirdi. Bu çerçevede Midilli ve Sakız'a asker çıkararak Yunanlılar bu iki adada önemli sayılabilecek direnişle karşılaştılar. O nedenle Yunanlılar bu iki adadaki halka karşı şiddet kullanmaktan çekinmediler.

Yunanlılar Sisam adasının İtalyanların işgalinde bulunan Oniki Adalara yakın olması sebebiyle bu ülkeyle diplomatik bir krize yol açmamak için 1913 yılı Mart ayının 13'üne kadar adaya asker çıkarmadılar. Ancak Sisam adasında isyanlar çıkararak işgali kolaylaştıracak bir zemin hazırladılar. Bu süreçte Sisam'da insanlık dışı ve hukukla bağdaşmayan davranışlar mutlak hale geldi.

Ege Adaları birer birer Yunan donanması tarafından işgal edilirken adalarda bulunan çok az sayıdaki Osmanlı askerleri ile yerel yöneticilerin Osmanlı donanmasının kendilerine yardım için yaptıkları çağrılar sonuçsuz kaldı.

Osmanlı Devleti'nin Balkan Savaşı'na Girişi

1912 yılı bahar ayları önce Bulgaristan ile Sırbistan, daha sonra Yunanistan ile Bulgaristan arasında askerî ittifak antlaşmalarının yapılmasına sahne oldu.¹ Diğer taraftan da Bulgarlar Berlin Antlaşması'nın 23. maddesini Osmanlı İmparatorluğu'nun uygulamaya sokmasını isteyerek, bu yapılmadığı takdirde Osmanlı İmparatorluğu'na savaş ilân etmeyi kararlaştırdılar ve antlaşma imzaladıkları diğer Balkan devletlerinin de bu karara katılmalarını sağladılar.² Osmanlı İmparatorluğu, savaşın ayak seslerinin duyulmaya başlandığı 1912 yılı Ağustos ayında daha herhangi bir hazırlığa girişmemişti. Üstelik yaz başından beri Osmanlı İmparatorluğu'nun başkentinde hükümet içindeki çalkantılar devam etmekte, önce Harbiye Nazırı Mahmut Şevket Paşa³ görevinden ayrılırken, bir süre sonra da Sait Halim Paşa Hükümeti istifa etti.⁴ Sadrazam olan Mareşal Gazi Ahmet Muhtar Paşa, 17 Ağustos'ta Harbiye Nezareti'ni uyararak savaş için kuvvetlerin sınıra gönderilmesi konusunda gerekli önlemlerin alınmasını istedi.⁵

22 Eylül 1912'de Bulgaristan ile Yunanistan arasında askerî antlaşmanın imzalanmasıyla, Bulgaristan, Sırbistan, Karadağ ve Yunanistan'ın Osmanlı İmparatorluğu'na karşı ittifakları kesinleşti. Bu dört devlet 30 Eylül 1912'de seferberlik ilân ettiler. Osmanlı İmparatorluğu da bir gün sonra, yani 1 Ekim 1912'de genel seferberlik ilân ettikten sonra⁶, savaşın patlak vermesi durumunda Osmanlı donanmasına harekât serbestisi kazandırmak, askerî ve ticarî nakliyenin güvenliğini sağlamak amacıyla Bahriye Nezareti Daire

1 Bu ittifak antlaşmaları için bkz; Richard C. Hall, *Balkan Savaşları 1912-1913 I. Dünya Savaşı'nın Provası*, çev., M. Tanju Akada (İstanbul: 2003), 12-29.

2 Fahri Belen, *1912-1913 Balkan Harbi*, c. I (İstanbul: 1971), 52.

3 Reşat Hallı, *Balkan Harbi 1912-1913*, c. I, 2. baskı (Ankara: 1993), 46.

4 Mithat Sertoğlu, *Mufassal Osmanlı Tarihi*, c. VI (İstanbul: 1963), 3483; Sadi Kaban, *Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi Osmanlı Devri Balkan Harbi 1912-1913, Edirne Kalesi Etrafındaki Muharebeler*, c. II, 3. kısım, 2. baskı (Ankara: 1993), 19.

5 Fehmi Özatalay, *Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi Osmanlı Devri Balkan Harbi Garb Ordusu Karadağ Cephesi*, c. III, 3. Kısım, 2. baskı (Ankara: 1993), 39.

6 Murat Tunca, çev., *Bulgaristan Harbiye Nezareti Genelkurmay Dairesi Harp Tarihi Encümeni, 1912-1913 Balkan Harbinde Türk-Bulgar Harbi, Lüleburgaz Pınarhisar Muharebesi*, c. III (İstanbul: 1943), 119.

Başkanlarından Kurulu Encümeni, Karadeniz'e bir deniz harekâtı yapabileceğini kararlaştırdı.⁷ Aynı gün Efrad-ı Cedide Mektebi Müdürü Binbaşı Hüseyin Remzi Bey, Filotilla Komodorluğuna atanırken, Donanma Komutan Vekilliği'ne de Albay Tahir Bey getirildi.⁸ Bu arada tamire sokulan donanma seferberlik ilân edilmesi üzerine herhangi bir tamir ve bakım yapılmadan yeniden denize çıkarıldı.⁹ Bundan sonra Karadeniz Filosu Komutanlığı'na Albay Sermet Bey atandı.¹⁰ Ayrıca Başkomutanlık Vekâleti, Donanma Komutan Vekili'ne forsunu Mesudiye zırhlısına çekmesini ve Barbaros ile Turgut Reis zırhlılarının da Büyükdere'de Karadeniz Filosu'na katılmasını emretti.¹¹ Bahriye Nezareti, Donanma Komutanlığı'nın bir harekât için 3 Ekim 1912'de Sadareten istediği padişah iradesi çıkarılması talebi 7 Ekim 1912'de yayınlandı.¹² Bu irade doğrultusunda Osmanlı donanması, Başkomutanlık Vekâleti'ne bağlandı.¹³

17 Ekim 1912 tarihinde Donanma Komutan Vekili Albay Tahir Bey komutasında Barbaros Hayrettin ve Turgut Reis zırhlıları ile Muavenet-i Milliye ve Taşoz muhripleri Boğazdan geçerek Bulgaristan'ı ablukaya almak üzere hareket etti.¹⁴ 18 Ekim'de Bulgaristan ve Yunanistan, 20 Ekim'de Sırbistan Osmanlı İmparatorluğu'na savaş ilân etti.¹⁵ Bulgaristan sahillerini ablukaya almak üzere Karadeniz'e açılan Osmanlı donanmasının bunu yapmaması karşılığında, Yunanlıların Çanakale'ye bir harekât düzenlememeleri için girişimlerde bulunacağını belirten Rus Dışişleri Bakanı Sazanoff'un Osmanlı İmparatorluğu nezdindeki girişimine¹⁶ Osmanlı İmparatorluğu Başkomutanlık Vekâleti, Bulgar limanlarının abluka edileceğinin yabancı devletlere duyurulmasını Hariciye Vekâleti'nden istedi¹⁷ ve Varna Osmanlı

7 Afif Büyüktuğrul, *Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi Balkan Harbi Osmanlı Deniz Harekâtı 1912-1913*, c. VII, 2. Baskı (Ankara, 1993), 57.

8 Afif Büyüktuğrul, *Türk Silahlı...*,61; ayrıca bkz.; Ali Haydar Emir, *Balkan Harbinde Türk Filosu* (İstanbul: 1932), 57.

9 Afif Büyüktuğrul, *Türk Silahlı...*, 57.

10 Afif Büyüktuğrul, *Türk Silahlı...*, 62; Ali Haydar Emir, *Balkan Harbinde ...*, 59.

11 Afif Büyüktuğrul, *Türk Silahlı...*, 65.

12 Afif Büyüktuğrul, *Türk Silahlı...*, 56.

13 Afif Büyüktuğrul, *Türk Silahlı...*, 51.

14 Afif Büyüktuğrul, *Türk Silahlı...*, 75, ayrıca bkz., Ali Haydar Emir, *Balkan Harbinde...*,69.

15 Sadi Kaban, *Türk Silahlı...*, 66.

16 Afif Büyüktuğrul, *Türk Silahlı...*, 79.

17 Afif Büyüktuğrul, *Türk Silahlı...*, 79.

donanması tarafında 19 Ekim'de topa tutuldu.

29 Ekim'de Gazi Ahmet Muhtar Paşa sadrazamlıktan istifa etti ve yerine Kâmil Paşa getirildi. Yunanlılar Osmanlı donanmasının Çanakkale Boğazını geçmesini engellemek amacıyla boğazı abluka altına aldılar.

Ege Adalarının İşgal Edilmesi

19 Ekim 1912 tarihinde Çanakkale Boğazı Müstahkem Mevki Komutanı Mirliva Rüştü Paşa'dan gece 23.30'da alınan şifreli telgrafta Yunan donanmasının Limni limanına geldiği ve Averoff zırhlısından karaya çıkan bir subayın Limni Mutasarrıfından, adanın teslim edilmesini istediği ancak mutasarrıfın bu talebi reddetmesi üzerine karaya ertesi gün asker çıkarılacağı bildirildi.¹⁸ Bunu müteakip Averoff denize açıldı. Adada bulunan Redif ve Jandarma subayları alınan savunma tertibatı gereğince dağa çekildiler.¹⁹ Yunan Amirali Komparis, adada bulunan Despot Vekili ile Polisi Averoff zırhlısını davet ederek teslim için verilen 24 saatlik sürenin bir saate indirildiğini belirtti. Ayrıca Komparis, adanın bu süre içerisinde mevcut silahlarla birlikte teslim olmasını istedi. Bunun üzerine adada bulunan Osmanlı yetkilileri hükümet tarafından kendilerine böyle bir emir verilmediğini belirterek şayet zor kullanılırsa alınan kara gereğince dağa çekilen jandarma ve redif askerlerince karşı koyacağı bildirildi.²⁰ 21 Ekim 1912 tarihinde Jandarma Yüzbaşı Nazif, Redif Yüzbaşı İbrahim, Liman Reis Vekili İbrahim ve Jandarma Münir Efendiler, Sadrazamlık Makamına, Harbiye ve Bahriye Nezaretine ve Osmanlı Genelkurmay Başkanlığı'na çektikleri telgrafta adada bulunan yedek ve acemiler de dahil olmak üzere, adada bulunan 80 askere silah verildiğini bunların sadece 8'nin birliğe katıldığını ve bunlardan 6'sının gece firar ederek sadece 2 askerin kaldığını belirterek, bu kadar az bir kuvvetle düşmana büyük bir zarar veremeyeceklerini ancak askeri onura leke sürdürmektense şanlı bir şekilde ölmeyi tercih ettiklerini bildirerek, çoğu Hıristiyan köylerden oluşan Limni adasında açlık ve susuzluktan ölmek için donanmanın Limni'ye gönderilmesi talep edildi.²¹ Limni Mutasarrıfı Mihran Efendi Yunanlıların adaya asker çıkardığı, Osmanlı

18 Balkan Savaşları sırasında adaların işgalleri konusunda adalardan gönderilen telgraflar için bkz. İdris Bostan ve Ali Kurumahmut, *Trablusgarp ve Balkan Harplerinde İşgal Edilen Ege Adaları ve İşgal Telgrafları* (Ankara: 2003); ayrıca bkz., ATASE, BHK, 471/H-1, 1-A/64, 46, 1-1.

19 ATASE, BHK, 471/H-1, 1-A/64, 46, 1.

20 ATASE, BHK, 471/H-1, 1-A/64, 46, 1-2.

21 BOA, HR. SY, nr. 1959/6, lef 7.

askerinin karargâh olarak seçtiği Pere Köyü'nü ele geçirdiği ve ada merkezi ile askerler arasındaki irtibatın kesildiği ve tek kurtuluş çaresinin Osmanlı donanmasının adaya gelmesi olduğunu belirterek "imdat" çağrısı yaptı.²²

Limni adasının işgalini diğer adaların işgali izledi. Gökçeada Kaymakamı Lütfi Efendi, 21 Ekim 1912 tarihinde Osmanlı Hariciye Nezaretine (Dışişleri Bakanlığı) çektiği telgrafta Gökçeada'nın da işgalinin kesin olduğunu, 13 askerden oluşan birliğin dağa çıkarılacağını, adada birkaç aileden oluşan Müslüman kaldığını bildirdi.²³ Bunun üzerine Midilli'de bulunan Cezayir-i Bahr-ı Sefid Vilayeti Valisi Ekrem Bey, Gökçeada Kaymakamı Lütfi Bey'e, 13 jandarma ile Gökçeada'nın savunulamayacağını belirterek hemen Seddülbahir'e geçilmesini tebliğ etti.²⁴ Bu tebliğ üzerine Gökçeada'da bulunan memurlar kayıklara binerek Seddülbahir'e geçtiler. Kaymakam Lütfi Bey de para ve önemli resmi kayıtları yanına alarak Seddülbahir'e gitti. Adada vekil olarak da Tahrirat Kâtibi Gökçeadalı Nikolaki Efendi'yi bıraktı.²⁵ 31 Ekim'de Gökçeada ve Taşoz, 4 Kasım'da Sakız, 7 Kasım'da Bozcaada Yunanlıların eline geçti. Bulgarların Trakya'da ilerlemeleri üzerine Barbaros zırhlısı, Yarhisar muhribi ve Demirhisar torpidobotu Silivri'ye, Numune-i Hamiyet muhribi Midye'ye, Asar-ı Tevfik zırhlısı da Tekirdağ'a gönderildi.²⁶

Bulgarların Trakya'daki ilerlemeleri, Yunanlılarında Ege'deki başarıları üzerine 11 Kasım 1912'de Başkomutanlık Vekâleti Donanma Komutanlığı'na "Ana kuvveti teşkil eden gemilerden bir tanesinin bile Marmara veya Karadenizde bırakılması doğru değildir. Ordunun kanatlarını muharebe kıymeti az olan gemiler korusun. Hemen Ege Denizi'ne hareket edin"²⁷ emrini verdi.

12 Kasım 1912 tarihinde Yunanlılar 3400 askeri karaya çıkararak Cezayir-i Bahr-ı Sefid Vilayeti'nin merkezi olan Midilli'yi işgal ettiler.²⁸ Vali Ekrem Bey ile Meclis üyeleri Yunanistan'ın Pelepones Vapuru ile Pire'ye

22 BOA, HR. SY, nr. 1959/7, lef 10.

23 BOA, HR. SY, nr. 1959/7, lef 8.

24 BOA, HR. SY, nr. 1959/7, lef 4.

25 BOA, DH. SY, nr. 75-11/10-7, lef 28.

26 Afif Büyüktuğrul, *Türk Silahlı...*, 102.

27 Kadri Alasya, *Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi Osmanlı Devri Balkan Harbi Şark Ordusu Birinci Çatalca Muharebesi*, c. II, Kısım 1 (2. baskı, Ankara:1993), 89.

28 ATASE, BHK, 471, H-1, 1-A/64, 46, 2-5.

gönderildiler.²⁹ Toplam 103 kişiden oluşan savaş esirleri, önce Limni'deki Mondros Limanı'na, orada otuz saat tevkif edildikten sonra Pire'ye nakledildiler. Esirlerden polis, jandarma ve askerler ile bir telgraf memuru, halktan olanlardan toplam 50 kişi ayrı bir vapurla İtali adasına gönderildiler. Esirler 6 Aralık tarihine kadar tutuklu kaldılar. Sadece üç liman reisi ve bir barut memurunun tutukluluk halleri devam etti.³⁰ Midilli'de halktan 300 kişi Galloni Köyü'nde bulunan İngiliz Zeytin Fabrikası Müdürü Mister Pap'a sığındılar. Mister Pap, sığınmacıların yiyecek, yakacak ve her türlü acil ihtiyaçlarını karşıladı.³¹

30 Kasım'da Başkomutanlık Vekâleti Kuva-yı Mürettebe Komutanlığı'nın isteği doğrultusunda savaş gemilerinden oluşan bir filoyu Çanakkale'ye gönderdi.³² 7 Aralık'ta Donanma Komutan Vekili Albay Tahir Bey görevinden alınarak yerine yardımcısı Albay Ramiz Bey atandı.³³ Yeni göreve atanan Albay Ramiz Bey, 14 Aralık'ta Yunanlılara karşı Ege'de bir muharebe yapılması hususunda komodor ve gemi komutanlarında oluşan Harp Meclisi'ni toplayarak muharebenin esaslarını belirledi.³⁴

Osmanlı donanması 16 Aralık'ta Yunan donanmasına karşı Gökçeada civarında harekete geçti.³⁵ 16 Aralık 1912 Pazartesi günü Osmanlı donanmasını oluşturan gemilerden 1. Muhrup Fırkası 07.00'da, İkinci Muhrup Fırkası 07.05'te, Albay Ramiz Bey komutasındaki Ana Kuvvetler 07.35'te ve Üçüncü Fırka da 08.00'da harekete geçti. 08.15'te Birinci Muhrup Fırkası Seddülbahir'e geldi. Buradan Yunan gemileri görülüyordu. İkinci Fırka 08.20'de Kumkale'ye geldi ve Bozcaada'ya gitmeyi uygun görmeyerek burada kaldı. Üçüncü Fırka saat 09.50'de planlanan görev yerine ulaşabildi. Muharebe Filosu 08.15'te Soğanlıdere'ye geldi. 09.39'da Yunan donanması Barbaros'un pruvası istikametine geldi. Averoff ile Barbaros arasındaki uzaklık 9000 metre idi. Barbaros ateşe başladı, üç dakika sonrada Yunan donanması ateş açtı.

29 BOA, DH. SY, nr. 112-10/10-7, lef 27.

30 BOA, DH. SY, nr. 112-10/10-1, lef 29.

31 BOA, HR. SY, nr. 1961/8, lef 2.

32 Kadri Alasya, *Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi Osmanlı Devri Balkan Harbi...*,127.

33 Kadri Alasya, *Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi Osmanlı Devri Balkan Harbi...*,129.

34 Kadri Alasya, *Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi Osmanlı Devri Balkan Harbi...*,138.

35 Gökçeada deniz savaşı için bkz.:Mithat Atabay, "Balkan Savaşı Sırasında İmroz Deniz Muharebesi ve Sonuçları," (Denizcilik Semineri, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Araştırma Merkezi, İstanbul: 17-18 Mayıs 2004), 1-7.

Osmanlı donanmasının Averoff'a yüklenmesi üzerine saat 09.47'de Komodor İyen'in emri ile Averoff müstakil hareket etmeye başladı. Rotasını kuzey ve hemen sonra kuzey doğuya yöneltti hızını da 20 mile çıkardı. Bu sırada Barbaros'un baş taretinden atılan bir top Averoff'un zırh kuşağını çatlattı.³⁶ Osmanlı donanması Averoff'a onbeş isabet kaydetti³⁷ fakat Averoff'u batıramadı. Bu savaşta Yunan donanmasının harekât kabiliyeti daha fazla idi. Turgutreis ve Barbaros zırhlılarının topları üç dakikada tek mermi atarken, Averoff'un topları dakikada üç mermi atabiliyordu. Osmanlı zırhlıları saatte 16 mil hız yaparken, Averoff 22 mil hız yapıyordu.

Gökçeada önlerinde yapılan deniz savaşını gerek Osmanlı İmparatorluğu gerekse Yunanistan kazandığını ilân etti.³⁸ Bu savaş her iki taraf içinde sonuçsuz kaldı. Osmanlı İmparatorluğu Yunan donanmasını imha için yakaladığı fırsatı değerlendiremedi. Yunan donanması da savaş alanını terk etti. Ancak Osmanlı İmparatorluğu Ege'deki tüm adaları kaybetti. Londra Antlaşması'nda büyük devletler Ege adalarını Yunanistan'a verdiler.

İnsanlık Dışı Muameleler

Gökçeada Deniz Savaşı'ndan beş gün sonra 21 Aralık 1912 tarihinde, Midilli adasında Osmanlı Askeri Müfrezesi Vekili Jandarma Teğmen Kemal, Kıdemli Yüzbaşı Operatör Ahmet İhsan ile Yunan Askeri Kuvvetleri Vekili Deniz Yüzbaşı Kosti Mela ve Midilli Adası Yunan Birliklerinin Kurmay Başkanı Lefter Vernardo arasında bir protokol imzalandı.³⁹ Bu protokol şöyle idi:

"1.Osmanlı subayları barışın sağlanışına kadar Midilli adasında istedikleri mahallerde serbestçe dolaşacaklar, kılıçlarını taşıyacaklar ve askeri onurları üzere bu harbin sonuna kadar Yunanistan ve müttefikleri aleyhinde silah kullanmayacaklardır.

2.Osmanlı esirleri kaç neferden ibaret ise silah ve cephaneleri ile malzemeleri teslim olunacak ve savaş ganimeti olarak kabul edilecektir. Askerlerin işeleri Yunan Hükümeti'nce karşılanacaktır.

36 Kadri Alasya, *Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi Osmanlı Devri Balkan Harbi ...*, 233-234

37 Ali Haydar Emir, *Balkan Harbinde...*, 237.

38 Yunanlılar Averoff'u 33 günde onarabildiler. Osmanlılar ise savaş sonunda gemileri bakıma aldılar ve Ocak ayının 18'inde Ege'de Mondros Deniz Muharebesi'ne giriştiler. Afif Büyüktuğrul, *Türk Silahlı...*, 748; Hilmi Bayur, *Balkan Savaşı'nda Türk Filosunun Durumu*, Belleten, c. XLII, 165 (Ocak 1978), 100-101.

39 ATASE, BHK, 471, H-2, 7-1170; 1-12.

3. *Osmanlı askerleri Midilli Kalesi'nde Yunan askerlerinin emri altında ve muhafazasında bulunacaktır. Bu askerlerin içinde yerli halktan kalede görevli olanlar güvenliğin sağlanmasından sonra köylerine terhis edilecektir.*
4. *Yaralıların tedavisi ve koruması Yunan askeri tarafından yapılacak, tedaviden sonra kalede diğerlerine katılacaklardır.*
5. *Subaylar ailelerini istedikleri mahallere göndermekte serbesttirler.*
6. *Osmanlı esirlerinin yerlerine gönderilmesi Yunan kumandanlığına aittir. Bunların haysiyetleri muhafaza edilecektir.”*

Bu protokole çerçevesinde Midilli’de esir düşen Osmanlı askerleri Molova’dan vapurlara binilmek üzere Klaparo’ya hareket ettikten on dakika sonra Molova Şose Caddesi üzerinde Midilli Yalı Camii İmamı Hafız Niyazi Efendi’nin babası 85 yaşındaki Behram Ağa’nın vahşice öldürüldüğü görüldü⁴⁰. Behram Ağa’nın cinsel organı ile bilekleri bıçakla kesilmiş, sağ gözü testereli bir bağ bıçağıyla oyulmuş ve bıçak kırılmış bir şekilde şehidin başucuna bırakılmıştı. Behram Ağa’nın cenazesi Osmanlı askerleri tarafından acele ile yol kenarında bulunan bahçeye kazılan mezara Tabur İmamı tarafından defnedildi.

Behram Ağa’nın yaşlı hanımı ise korkudan elli metre ilerideki bahçeye saklanmış halde perişan bir biçimde bulundu. Kadının yanına giden insanların üzülmemesi mümkün değildi. Rumlar kadını öldürmek için silahla saldırmışlar, kurşun kadının sol kolunun yukarı kısmına isabet etmiş ancak kemiğe değmemişti. Yaşlı kadıncağız bir hayvana bindirilerek esir Osmanlı askeri ile birlikte Molova’ya götürüldü.

Aynı şekilde yol boyunca genç ve çocuk toplam 17 Müslüman’ın zalimce şehit edildiği görülmüştü. Hatta bu şehitler içersisinde cesetleri henüz soğumamış olanlar vardı.⁴¹ Bu durum protokolün imzalanmasından hemen sonra saldırının gerçekleştirildiğinin bir göstergesidir.

Bu sırada Sadrazam Kamil Paşa, Harbiye Nezareti’ne bir yazı yazarak Midilli adasının Yunanlıların eline geçmesi ile halkın büyük bir korkuya kapıldığını belirtmiş ve Yunanlıların adanın köylerinde yaşayan Müslüman halka karşı katliama giriştiklerini bildirmişti. Sadrazam, Yunanlıların Midilli’de bir takım ailelerin ve kızların ırzlarına saldırdıkları haberlerinin her tarafta

40 Bkz.: Midilli Adası Harbi Vukuatına Ait Defter ATASE, BHK, 471, H-2, 7-1170, 1-12.

41 ATASE, BHK, 471, H-2, 7-1170, 1-12.

Yunan donanmasının sahillerdeki halk arasında korkuya neden olduğunu belirterek Midilli, Sakız adaları ile Aydın Vilayeti sahillerinde Osmanlı donanmasının dolaşmasına şiddetle ihtiyaç duyulduğunu bildirdi.⁴² Midilli'ye çıkan 800 Yunan askeri köylerde bulunan Müslüman halkın can, mal ve ırzına saldırdılar.⁴³

Yunan donanması 24 Kasım 1912 tarihinde Sakız adasına gelmiş ve Yunan Amirali Sakız Mutasarrıfından adanın teslimini istedi. Durumu adada bulunan Osmanlı kuvvetlerinin komutanıyla görüşen Sakız Mutasarrıfı, savunması zayıf olan Sakız kasabasının bombalanmasının uluslararası hukuka tamamen aykırı olduğu ve bombardıman nedeniyle ortaya çıkacak durumdan tamamen Yunan Amirali ve savaş gemilerinin sorumlu olacağı bildirildi. Ayrıca adada yaşayan Müslüman ve Hıristiyan halk ile gayrimüslim olan memurların muharip olmadığı, bunlara karşı yapılacak bir saldırının insanlık dışı bir davranış olacağı ve bunların uğrayacağı tüm zarar ve ziyanın sorumlusunun da Yunan komutanına ait olacağını belirtti.⁴⁴ 25 Kasım 1912 tarihinde Sakızlı Celal, Hakkı, Hulusi, Mehmet ve Ahmet Efendiler Osmanlı Sadaretine bir telgraf çekerek Yunanlıların adayı işgal etmeye başladıklarını ve çoluk çocuğu ayakları altında ezdiklerini bildirdi.⁴⁵ 22 Aralık 1912 tarihinde öğle vaktinde Kaldamila Limanı'na gelen bir Yunan savaş gemisi her türlü insan haklarına ve devletler hukukuna aykırı olarak adada hastane yeri olarak kullanılan Pitlos Köyü'nü bombaladı ve yüzlerce top mermisi atıldı.⁴⁶ 7 Ocak 1913 tarihinde Sakız adasının tamamen Yunanlıların eline geçtiği ve Sakız Adası Komutanı Zihni Bey'in de şehit edildiği bilgisi Osmanlı Harbiye Nezareti'ne ulaştı.⁴⁷

Yunan donanmasının Ege adalarındaki işgalleri Sisam adasında diğer yerlere göre farklılık göstermişti. Zira Sisam adasının Yunanlılar tarafında işgaline zemin hazırlayan olaylar Eylül 1912 tarihinde başlamıştı. Etnik-i Eteryay Cemiyeti'nin üyesi olan ve Osmanlı mahkemeleri tarafından hakkında idam cezası verilen Sofulis, emrinde ki 600eşkiya ile adada saldırılara girişti. Os-

42 ATASE, BHK, 471, H-1, 1-A/70, 4, 2-29.

43 ATASE, BHK, 471, H-1, 1-A/70, 4, 2-23.

44 BOA, BEO, nr. 308721, lef 7.

45 ATASE, BHK, 471, H-1, 1-A/69, 141, 11-4.

46 BOA, DH, SY, nr. 112-10/10-4, lef 3,2.

47 ATASE, BHK, 471, H-1, 1-A/64, 46, 6-6.

manlı Hükümeti Sofulis'in saldırılarının önüne geçmek için eşkiya takibinde eğitilmiş olan bir taburu iki topla birlikte Sisam adasına sevk etti. Osmanlı askerleri tam Sisam'da operasyona başlayacağı sırada adaya özerk statüsü verilmesinde garantör olan İngiltere ve Fransa olaya müdahale ettiler. Sisam'da asiler ile Osmanlı kuvvetleri arasında çarpışmalar sürerken İngiliz ve Fransız savaş kruvazörleri Sisam'ın Vati Limanı'na demirlediler. Yunan ve İtalyan gemileri sürekli olarak adadaki asilere yardımlarını sürdürdüler. Hatta adaya silah getiren *Rumeli* adlı gemiye Osmanlı kuvvetleri ateş edince Yunan Hükümeti bu durumu Osmanlı Hükümeti nezdinde protesto etti.⁴⁸ İngiliz, Fransız ve Rus konsolosları devreye girerek Osmanlı askerlerinin adada harekâtı durdurması istediler. Sisam Beyi olarak atanan Vagleri Efendi beş günlük bir ateşkes ilan etti. Bunun üzerine sorunu görüşmek üzere toplanan Meclis-i Vükela, Sofulis'in etrafına topladığı bir avuç eşkiya ile ihtilal çıkarmaya çalıştığı, ayrıca çevreden peyderpey eşkiyaya katılmak üzere yardımların geldiğine dikkat çekilerek adadaki Osmanlı askerinin asilerin bastırılmasında yeterli olacağı vurgulandı. Sisam Beyi'nin davranışının devletin zararına olacağı ve eşkiyanın cesaretini arttırdığı belirtildi. Ayrıca hiçbir şekilde eşkiya ile mütareke yapılamayacağı, ancak asilerin pişman olması halinde harekâtın ertelenebileceği ve geçerli bir mazeretleri varsa bunun dinlenebileceği Sisam Beyi Vagleri Efendi'ye hatırlatıldı.⁴⁹

Bu sırada Osmanlı Hükümeti garantör durumda bulunan İngiltere, Fransa ve Rusya'nın Sisam'da gelişen olaylara seyirci kalması ve isyancılara arka çıkar şekildeki davranışlarını tepkiyle karşıladı. Ancak Sisam'daki olayların uluslararası boyuta taşınmasına da engel olamadı. Osmanlı Hükümeti Sisam'daki en önemli egemenlik göstergesi olan askerlerini çekme kararı aldı. Osmanlı askerleri Sisam'dan ayrılır ayrılmaz Sofulis ve adamları her tarafa Yunan bayrağı asarak adanın merkezi Vati'ye girdiler ve kiliseye giderek dua ettiler. Sofulis seçimleri yenileyerek adadaki Genel Meclis'te çoğunluğu ele geçirdi ve 24 Kasım 1912 tarihinde Sisam'ın Yunanistan'a ilhakı kararını aldı.⁵⁰ İlhakın hemen ertesinde Osmanlı Hükümeti tarafından görevli olan karantina ve posta memurları adadan kovuldu. Sofulis, Osmanlı Devleti aleyhine mahalli mahkemelerde dava açarak, askeri operasyon sırasında Osmanlı askerlerinin verdikleri zarara karşı tazminat istedi ve bu

48 Prof. Dr. Cevdet Küçük, ed., *Türk Hakimiyetinde Ege Adalarının Yönetimi* (Ankara: 2002), 144.

49 Prof. Dr. Cevdet Küçük, ed., *Türk Hakimiyetinde Ege...*, 145-146.

50 BOA, DH. SY, nr. 45/34.

sözde mahkemeyi kazandı. Hatta durumu Osmanlı Devleti'ne bile bildirdi. Sofulis, davada kazanılan tazminatın karşılığı olarak fermanla belirlenen adanın senelik maktu vergisine el koydu.⁵¹ Sisam'daki bu gelişmeleri Vagleri Efendi'den haber alan Osmanlı Hükümeti, İngiltere'nin İstanbul Büyükelçisi Sir Gerard Lowther aracılığıyla yardım talebinde bulundu ve Vagleri Efendi'nin can güvenliğinin sağlanmasını istedi. Bu sırada Sisam'da bulunan İngiliz ve Fransız kuvvetleri duruma seyirci kaldılar ve kısa bir süre sonra da Sisam'dan ayrıldılar. Londra Barış görüşmelerinin sürdüğü bir sırada Yunanlılar 400 asker ile Sisam'ı 15 Mart 1913 tarihinde işgal ettiler.

Sonuç

Yunanlılar Osmanlı donanmasının zayıf olmasından yararlanarak Ege adalarını kısa sürede ele geçirdiler. Ege adalarında yeteri kadar Osmanlı askerinin olmaması nedeniyle, adalar gerektiği şekilde savunulamadı. Osmanlı donanmasının güçlü olmaması ve sonuçta Çanakkale Boğazı önlerinden Ege Denizi'ne açılmaması adalardan yapılan yardım çağrılarını sonuçsuz bıraktı. Değişik sosyal katmanlara mensup Osmanlı tebaası Yunan işgal güçleri tarafından her türlü kötü muameleye tabi tutuldu. Adalarda hâkimiyeti ele geçiren Yunanlılar, Osmanlı Devleti'ne bağlı yöneticiler ve Adalarda yaşayan Müslümanlara karşı baskı, şiddet ve sürgün uygulamışlar, Yunan işgallerine karşı direniş gösteren Midilli ve Sakız adalarında ise sayısız insan öldürmüşlerdir. Midilli adasında Osmanlı kuvvetleri ve Yunan kuvvetleri arasında imzalanan protokol hiçe sayılarak yerli Rumların cinayet işlemelerine göz yumuldu.

Uluslararası hukuk gereği savunmasız olan kasabaların bombalanmaması gerekirken Yunan donanması Ege adalarını işgal ederken bu kuralı hiçe saydı. Sakız adasının Ptlos Köyü'nde bulunan hasthanenin bir Yunan savaş gemisi tarafından bombalanması ise, bu gerçeğe bir örnek teşkil etmiştir. Yine, Sakız adasında savunmasız olan Müslüman ve Hıristiyan her yaşta kadın erkek ve çocuk Yunan donanmasının saldırısı sonucunda hayatlarını kaybetti.

Sisam adasının özerkliği konusunda garantör olan İngiltere, Fransa ve Rusya adadaki Yunan Etnik-i Eteryacı Cemiyeti üyesi Sofulis'in isyan çıkarmasına göz yumdu ve garantörlük görevini yerine getirmedi. Söz konusu ülkeler Londra Barış görüşmeleri devam ederken de Sisam'ın Yunanistan tarafın-

51 Prof. Dr. Cevdet Küçük, ed., *Türk Hakimiyetinde Ege...*, 147.

Balkan Savaşları Sırasında Ege Adalarının Yunanistan Tarafından İşgali ve Yapılan İnsanlık Dışı Muameleler

dan işgaline ses çıkarmayarak hukuk ihlaline devam etmişler, çıkar merkezli politikalarını sürdürmüşlerdir.

Kaynakça

Kitaplar ve Makaleler

Alasya, Kadri. *Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi Osmanlı Devri Balkan Harbi Şark Ordusu Birinci Çatalca Muharebesi*, cilt II, kısım 1, 2. baskı. Ankara: 1993.

Atabay, Mithat. "Balkan Savaşı Sırasında İmroz Deniz Muharebesi ve Sonuçları," *Denizcilik Semineri*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Araştırma Merkezi, İstanbul: 17-18 (Mayıs 2004).

Bayur, Hilmi. "Balkan Savaşı'nda Türk Filosunun Durumu." *Bellekten* cilt XLII, sayı 165, (Ocak 1978).

Belen, Fahri. *1912-1913 Balkan Harbi*, cilt. I. İstanbul: 1971.

Bostan, İdris. ve Kurumahmut, Ali. *Trablusgarp ve Balkan Harplerinde İşgal Edilen Ege Adaları ve İşgal Telgrafları*. Ankara: 2003.

Tunca, Murat Çev. *Bulgaristan Harbiye Nezareti Genelkurmay Dairesi Harp Tarihi Encümeni. 1912-1913 Balkan Harbinde Türk-Bulgar Harbi, Lüleburgaz Pınarhisar Muharebesi*, cilt III. İstanbul: 1943.

Büyüktuğrul, Afif. *Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi Balkan Harbi Osmanlı Deniz Harekatı 1912-1913*, cilt VII, 2. baskı. Ankara: 1993.

Emir, Ali Haydar. *Balkan Harbinde Türk Filosu*. İstanbul: 1932.

Akada, Tanju M., çev., Hall, Richard C. *Balkan Savaşları 1912-1913 I. Dünya Savaşı'nın Provası*. İstanbul: 2003.

Hallı, Reşat. *Balkan Harbi (1912-1913)*, cilt. I, 2. baskı. Ankara: 1993.

Kaban, Sadi. *Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi Osmanlı Devri Balkan Harbi (1912-1913), Edirne Kalesi Etrafındaki Muharebeler*, cilt II, 3. kısım, 2. baskı. Ankara: 1993.

Küçük, Prof. Dr. Cevdet, ed. "Türk Hakimiyetinde Ege Adalarının Yönetimi." Stratejik Araştırma ve Etüdler Milli Komitesi (SAEMK), Ankara: 2002.

Özatalay, Fehmi. *Türk Silahlı Kuvvetleri Tarihi Osmanlı Devri Balkan Harbi Garb Ordusu Karadağ Cephesi*, cilt III, 3. kısım, 2. baskı. Ankara: 1993.

Sertoğlu, Mithat. *Mufassal Osmanlı Tarihi*, cilt VI. İstanbul: 1963.

Arşiv Belgeleri

- ATASE, BHK, 471, H-1, 1-A/64, 46, 2-5.
 ATASE, BHK, 471, H-1, 1-A/64, 46, 6-6.
 ATASE, BHK, 471, H-1, 1-A/69, 141, 11-4.
 ATASE, BHK, 471, H-1, 1-A/70, 4, 2-23.
 ATASE, BHK, 471, H-1, 1-A/70, 4, 2-29.
 ATASE, BHK, 471, H-2, 7-1170, 1-12.
 ATASE, BHK, 471/H-1, 1-A/64, 46, 1.
 ATASE, BHK, 471/H-1, 1-A/64, 46, 1-1.
 ATASE, BHK, 471/H-1, 1-A/64, 46, 1-2.
 BOA, BEO, nr. 308721, lef 7.
 BOA, DH. SYS., nr. 112-10/10-1, lef 29.
 BOA, DH. SYS., nr. 112-10/10-4, lef 3,2.
 BOA, DH. SYS., nr. 112-10/10-7, lef 27.
 BOA, DH. SYS., nr. 45/34.
 BOA, DH. SYS., nr. 75-11/10-7, lef 28.
 BOA, HR. SYS., nr. 1959/6, lef 7.
 BOA, HR. SYS., nr. 1959/7, lef 10.
 BOA, HR. SYS., nr. 1959/7, lef 4.
 BOA, HR. SYS., nr. 1959/7, lef 8.
 BOA, HR. SYS., nr. 1961/8, lef 2.